

ספר איי הים

מלכים א

מאת
אברהם ירמיה' בן הח"ר יוחנן הלוי דוד

פה לייקוואוד יצ"ו
אלול תשפ"א לפ"ק

ספר איי הים

מלכים ב

מאת
אברהם ירמיה' בן הח"ר יוחנן הלוי דוד

פה לייקוואוד יצ"ו
אלול תשפ"א לפ"ק

פרק א

הקדמה

ספר שמואל נגמר עם בנין המזבח בגורן ארונה, והוא ג"כ בדברי הימים א (פרק כ"א). וביארנו הכל באיי הים שמואל ב. אחר מעשים האלה ממשיך עזרא הסופר להגיד שם בדהי"א (כ"ב:ה - י"ט) שדוד קרא לשלמה בנו, וצוה לו על בנין בית המקדש, והרבה דברים הנוגעים לה, דברים שלא אמרו הנביא כאן בספר מלכים.

ודברים אלו בדברי הימים, אמר לו דוד לשלמה בצנעה ולא ברבים, ולפיכך לא הוזכרו כאן במלכים בדברי בת שבע ונתן הנביא כשבאו לפני דוד ואמרו ששלמה ימלוך. אך צע"ק דבדהי"א (כ"ב:י"ז) כתיב וַיֵּצֵא דָּוִד לְכָל שְׂרֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲזֹר לְשִׁלְמֹה בְּנוֹ, וא"כ דבר זה כבר נודע לרבים, ולמה לא הזכירו בת שבע ונתן הנביא אותו הדברים ששלמה ימלוך [עייין כאן מלכים (פסוק י"ז) שלא אמרה בת שבע

אלא שבועה שנשבע לה דוד]. ועוד כל מרידת אדניהו לא היה שייך אחר שכבר נודע לרבים הכרזת דוד ששלמה ימלוך, וודאי לא היה הולך אחריו יואב בן צרויה בפומבי כנגד ציווי המלך.

וצ"ל לומר דפסוק דדהי"א (כ"ב:י"ז) אינו במקומו, ולא דבר דוד אל השרים עד לאמר משיחת שלמה שבסוף פרק זו. ומטעם זה מובן למה לא הזכירו בת שבע ונתן דברים אלו.

ואל תתמה דאין הפסוקים כסדרן כי כמו שאין מוקדם ומאוחר בתורה גם בנביאים כן. וכן מבואר מסוגיא דר"ה (ג:) וכ"כ מהרש"א (ח"א תענית ה:) דגם בנ"ך אין מוקדם ומאוחר. ועייין איי הים שמואל ב (ה:י"א).

ואלה סדר הפסוקים בדברי הימים:

(ה) וַיֹּאמֶר דָּוִד שְׁלֹמֹה בְּנִי נָעַר וְרָדָּהּ וְהִבִּיתִּי לְבָנוֹת לָהּ' לְהַגְדִּילָהּ לְמַעַלְהָ לְשֵׁם וּלְתַפְאֶרֶת לְכָל הָאֲרָצוֹת אֲכִינָהּ נָא לֹא וַיֵּכֶן דָּוִד לָרֹב לְפָנָי מוֹתָו: (ו) וַיִּקְרָא לְשִׁלְמֹה בְּנוֹ וַיֵּצִיאוּהוּ לְבָנוֹת בֵּית לָהּ' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ס (ז) וַיֹּאמֶר דָּוִד לְשִׁלְמֹה בְּנוֹ בְּנִי אֲנִי הִנֵּה עִם לִבִּי לְבָנוֹת בֵּית לָשֵׁם ה' אֱלֹהֵי: (ח) וַיְהִי עָלָי דְּבַר ה' לֵאמֹר דָּם לָרֹב שִׁפְכָתָהּ וּמִלְחָמוֹת גְּדֹלוֹת עָשִׂיתָ לֹא תִבְנֶה בֵּית לְשָׁמִי כִּי דָמִים רַבִּים שִׁפְכָתָה אֲרָצָה לְפָנָי: (ט) הִנֵּה בֶן נֹלָד לָךְ הוּא יְהִי אִישׁ מְנוּחָה וְהִנְחֹתִי לוֹ מִכָּל אוֹיְבָיו מִסָּבִיב כִּי שְׁלֹמֹה יְהִי שְׁמוֹ וְשָׁלוֹם וְשָׁקֵט אֶתָּן עַל יִשְׂרָאֵל בְּיָמָיו: (י) הוּא

יִבְנֶה בַּיִת לַשָּׁמַיִם וְהוּא יִהְיֶה לִי לְבַן וְאֲנִי לוֹ לְאָב וְהַכִּינוּתִי פָסָא מְלָכוּתוֹ עַל יִשְׂרָאֵל עַד עוֹלָם: (יא) עֲתָה בָּנִי יְהִי ה' עִמָּךְ וְהַצְלַחְתָּ וּבִנִיתָ בַּיִת ה' אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר עֲלֶיךָ: (יב) אַךְ יִתֵּן לְךָ ה' שָׂכָל וּבִינָה וַיִּצְוֶךָ עַל יִשְׂרָאֵל וּלְשִׁמּוֹר אֶת תּוֹרַת ה' אֱלֹהֶיךָ: (יג) אֲזוּ תִצְלִיחַ אִם תִּשְׁמָר וְלַעֲשׂוֹת אֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה עַל יִשְׂרָאֵל חֹזֵק וְאַמִּיץ אֶל תִּירָא וְאֶל תַּחַת: (יד) וְהָיָה בְּעֵינֵי הַכִּינוּתִי לְבַיִת ה' זָהָב כְּפָרִים מָאָה אֶלְף וְכֶסֶף אֶלְף אֲלָפִים כְּפָרִים וְלִנְחָשֶׁת וְלַבְרָזָל אֵין מִשְׁקָל כִּי לָרֹב הָיָה וְעַצִּים וְאַבְנִים הַכִּינוּתִי וְעַלִּיהֶם תּוֹסִיף: (טו) וְעִמָּךְ לָרֹב עָשִׂי מְלָאכָה חֲצָבִים וְחֲרָשֵׁי אֲבֹן וְעֵץ וְכָל חֶכֶם בְּכָל מְלָאכָה: (טז) לְזָהָב לְכֶסֶף וְלִנְחָשֶׁת וְלַבְרָזָל אֵין מִסְפָּר קוֹם וְעָשֵׂה וְיִהְיֶה ה' עִמָּךְ: (יז) וַיִּצְוּ דָּוִיד לְכָל שָׂרֵי יִשְׂרָאֵל לַעְזֹר לְשִׁלְמָה בְּנוֹ: (יח) הֲלֹא ה' אֱלֹהֵיכֶם עִמָּכֶם וְהִנִּיחַ לָכֶם מִסָּבִיב כִּי נָתַן בְּיָדִי אֶת יִשְׁבֵּי הָאָרֶץ וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי ה' וּלְפָנַי עָמּוּ: (יט) עֲתָה תִּנּוּ לְבַבְכֶם וּנְפֹשְׁכֶם לְדָרוֹשׁ לַה' אֱלֹהֵיכֶם וְקוֹמוּ וּבְנוּ אֶת מִקְדָּשׁ ה' הָאֱלֹהִים לְהָבִיא אֶת אֲרוֹן בְּרִית ה' וְכָלִי קֹדֶשׁ הָאֱלֹהִים לְבַיִת הַנִּבְנָה לְשֵׁם ה': פ

ואחרי כן ממשיך עזרא בדהי"א (כ"ג:א) וישראל, והוא כולל כל מעשים דפרק א בפסוק אחד להגיד ודויד זקן ושבע ימים וימלך את שלמה בנו על

(א) והמלך דוד זקן בא בימים ויכסהו בבגדים ולא יחם לו:

אלא אם יש חום עצמי של הגוף, לפיכך בקשו לו עבדיו דבר שיחממהו מצד חמימות שבוב³, כל זה הוא לפי הפשט.

ויכסהו בבגדים ולא יחם לו

אך חז"ל דרשו (ברכות ס"ב:): אמר רבי יוסי ברבי חנינא כל המבזה את הבגדים סוף אינו נהנה מהם, שנאמר והמלך דוד זקן בא בימים ויכסהו בבגדים ולא יחם לו, מהרש"א ח"א שם מפרש דהדיק הוא משום דלא הל"ל אלא ויכסהו ולא יחם,

זקן – בא בימים

והמלך דוד זקן היינו מציאות של זקנה, שהיה נראה מלובן השער והקמטת הפנים ועוד סימני זקנה, וגם חלש כחו ונפל למטה, בא בימים שהיה זקן בימים¹ שכבר חי שבעים שנה², ויכסהו בבגדים כי דרך שזקן מרגיש הקור יותר, ועוד כי עברו עליו מלחמות רבות, וגם צרות במיתות אבנר תמר ואבשלום, וכל זה גורם לחלישות הגוף, ולפיכך ולא יחם בשרו לו כי אין הבגדים מוסיפים חום, ולא יועילו

1. Chronological age. 2. מצודת דוד. 3. ק"ק למה הוצרכו לנערה בתולה היו יכולים לעשות מדורה בחדרו ואז יהיה חמימות ויחם לו.

פרק א

(א) וַיִּפְשַׁע מוֹאָב בְּיִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי מוֹת אַחָאָב:

ויפשע מואב בישראל

וַיִּפְשַׁע עֲנִין מְרִידָה¹ מוֹאָב בְּיִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי מוֹת אַחָאָב כִּי מָאֵז הָיוּ עֲבָדִים לְיִשְׂרָאֵל וְאַחֲרֵי מוֹת אַחָאָב מִרְדּוּ.

תחילת עונשו של אחאב

מִדֶּתְלָה הַכְּתוּב פְּשִׁיעַת מוֹאָב אִמִּיתַת אַחָאָב מִשְׁמַע שְׂאֵחָאָב הִיָּה הַגּוֹרֵם לְעוֹנֶשׁ זֶה, וְשׁוּזָה הִיָּה תַחֲלִילַת עוֹנֶשׁוֹ.

וְהִנֵּה ה' הַבְּטִיחַ שְׁלֹא יָבוֹא עוֹנֶשׁוֹ בַּחַיּוֹ מִחֲמַת שַׁעֲשֵׂה תְּשׁוּבָה, וְאָמַר (מ"א כ"א:ט) הִרְאִיתָ כִּי נִכְנַע אַחָאָב מִלְּפָנַי, יַעַן כִּי נִכְנַע מִפְּנֵי לֹא אָבִיא הָרָעָה בְּיָמָיו, בְּיָמָיו בָּנוּ אָבִיא הָרָעָה עַל בֵּיתוֹ, וְעַכְשִׁיו שְׁמַת הַתַּחֲלִיל. וְעוֹד דֹּאחֲזִיָּהּ הִיָּה רֹאֵי לְעוֹנֶשׁ מִחֲמַת הַחֲטָאִים שַׁעֲשֵׂה בַּעֲצָמוֹ כְּדַכְּתִיב סוֹף מַלְכִּים א' (כ"ב:ג, נ"ד) שַׁחֲטָא יוֹתֵר מֵאֲבִיו².

(ב) וַיִּפֹּל אַחֲזִיָּהּ בְּעֵד הַשִּׁבְכָּה בַּעֲלִיתוֹ אֲשֶׁר בְּשִׁמְרוֹן וַיַּחֲל וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם לְכוּ דְרֹשׁוּ בְּבַעַל זְבוּב אֱלֹהֵי עֶקְרוֹן אִם-אַחֲזִיָּהּ מִחֲלִי זֶה: ס

נפילת אחזיהו

וַיִּפֹּל אַחֲזִיָּהּ בְּעֵד הַשִּׁבְכָּה סְתִימָה הִנַּעֲשָׂה מַעֲצִים דְּקִים שְׁתֵּי וְעֶרֶב, שְׁמַנִּיחִים בָּה נִקְבִּים לְהֹאִיר בְּבֵית הַתַּחֲתוֹן, וְעִשׂוּיָה כְּמִין שִׁבְכָה³, וְהִיתָה בְּאֶרֶבָּה שֶׁהִיתָה בְּרַצְפַּת עַלִּיתוֹ אֲשֶׁר בְּשִׁמְרוֹן, וְהִיָּה זֶה בְּמִקּוֹם שְׁלֹא הִיָּה רֹאֵי לִיפּוֹל, כִּי הִיָּה רִגִּיל שֶׁם, וְהִיָּה זֶה עוֹנֶשׁ סְקִילָה עַל עֲבוּדָה זֹרָה⁴ וַיַּחֲל נַעֲשֶׂה חוּלָה, וּבְכָל זֶה לֹא שָׁב בְּתִשְׁבּוּבָה⁵, אֲלֵא וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים שְׁלוּחִים, וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם

לְכוּ דְרֹשׁוּ בְּבַעַל זְבוּב שֶׁם עֲבוּדָה זֹרָה אֱלֹהֵי עֶקְרוֹן, אִם אַחֲזִיָּהּ מִחֲלִי זֶה, וְהִיָּה זֶה חִלּוּל ה', וְגַם חִלּוּל כְּבוֹד יִשְׂרָאֵל, שִׁישְׁלַח הַמֶּלֶךְ לְדִרוֹשׁ אֶל עֲבוּדָה זֹרָה. וְעִשָּׂה זֶה עַל דֶּרֶךְ אִמּוֹ שֶׁהִיתָה צִידוֹנִית (מ"א ט"ז:ל"א).

דרשו לבעל זבוב – בעד העתיד או תפילה

עֵיין אֵי הִים פֶּרֶשֶׁת תּוֹלָדוֹת עַל הַפְּסוּק (בְּרַאשִׁית כ"ה:כ"ב) וַתִּלָּךְ לְדֹרֶשׁ אֶת ה',

1. מצודת ציון דהיי"ב י:ט, וע"ע רש"י שם
2. עיין רלב"ג 3. lattice 4. קהלת יעקב
5. מלבי"ם

מה יהיה בסוף, כדמשמע פשטות הפסוק **אם אֶחָיָה מִחֲלִי זֶה**. ואפשר לומר דלא דבר רמב"ן אלא בעד דרישה לה', אז אמר דמורה על תפילה, אבל כאן דדרש לעבודה זרה, אפשר דיודה דהוא דרישה בעד העתיד. אך אפשר לומר דגם כאן בקשת אחזיהו היה שיתפלל לבעל זבוב שירפא, דהמאמין בעבודה זרה שייך שיתפלל לה.

דביארנו שם מחלוקת בביאור תיבת "לדרש", דרש"י פירש שיגיד לה מה תהא בסופה, היינו דהוא לדרוש דבר, שרצתה רבקה לדעת מה יהיה בסוף הדבר מחמת רציצת הבנים, ורמב"ן מפרש דהוא מלשון תפילה. והנה דרשות הר"ן (דרוש ב) מביא ראיה מפסוק דידן דלא כרמב"ן, דכאן לא בקש אחזיהו שום תפילה, ורק שרצה לדעת

(ג) וּמִלֶּאךָ ה' דָּבַר אֱלֹהִיָּה הַתִּשְׁבִּי קוֹם עֲלֶה לְקִרְאָת מִלְאכֵי מֶלֶךְ־שֹׁמְרוֹן וְדַבֵּר אֲלֵהֶם הַמִּבְלִי אֵין־אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל אַתֶּם הַלְכִים לְדָרֶשׁ בְּבַעַל זָבוּב אֱלֹהֵי עֶקְרוֹן:

שמו, וְדַבֵּר אֲלֵהֶם לא נאמר שיאמר זה בשם ה'.

המבלי אין אלהים בישראל
המבלי אין אלהים בְּיִשְׂרָאֵל וכי משום שאין אלהים בישראל אַתֶּם הַלְכִים לְדָרֶשׁ בְּבַעַל זָבוּב אֱלֹהֵי עֶקְרוֹן, הלא יש אלהים בישראל, ומדוע לא דרשתם בנביאי⁸. ועיין איי הים (מ"א כ"ב:מ) בשם ספר העיקרים דודאי בימים ההם האמינו בה', רק דהיה היצר הרע של עבודה זרה כ"כ חזק שנמשכו אחריו, ולכן טען להם אליהו דמ"מ היה לו לדרוש את ה'. והוכיחם כך כדי שיחזרו בתשובה כמ"ש רמב"ם (ד:ב תשובה) ... וכן כל הנביאים הוכיחו לישראל עד שחזרו בתשובה.

קום לקראת מלאכי מלך שומרון
וּמִלֶּאךָ ה' דָּבַר אֶל אֱלֹהֵי הוּא אליהו הַתִּשְׁבִּי מלשון תשובה שהשיב את ישראל לאביהם שבשמים⁶, קום עֲלֶה לְקִרְאָת מִלְאכֵי דבר אל המלאכים ולא אל המלך ששלחם⁷, דבמה שהם הלכו לדרוש מן העבודה זרה, היו מודים שהעבודה זרה אמת, וחייבים מיתה על זה כמ"ש רמב"ם (כ:ו עבודה זרה), ועוד דאין שליח לדבר עבירה, ומה שהם עושים הם עושים לעצמם, ולפיכך אמר להם תוכחה על מה ששמעו לדברי המלך והלכו לבעל זבוב, מֶלֶךְ שֹׁמְרוֹן נקרא כאן מלך שומרון ולא מלך ישראל כדי לרחקו מישראל מחמת מעשיו, וכן מצינו אצל אחאב במעשה נבות (מ"א כ"א:א) דנקרא מלך שומרון, ולא רצה אפילו להזכיר את

6. עיין איי הים מ"א הקדמה לפרק י"ז 7. עיין מלבי"ם 8. מצודת דוד. והוא כעין פרש"י על (שמות י"ד:י"א) המבלי אין קברים במצרים